

**Archeologische begeleiding (AB)- protocol opgraven
Lexmond Dorpshart (Kortenhoevenseweg –A.M. v.
Schuurmanplein), gemeente Zederik**

Opdrachtgever

Goed Wonen Zederik
Postbus 12
4128 ZV Lexmond

Projectleider en auteur

drs. E. Hoven

versie 1.0

Projectnummer

Synthegra Rapport S130008

Autorisatie

drs. J. S. Krist

Paraaf

Datum

05-06-2014

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	3
SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	5
1.1 Ligging en huidige situatie plangebied	5
1.2 Onderzoekskader	6
1.3 Onderzoeksdoel en vraagstellingen	6
1.4 Onderzoeksmethodiek	8
2 VOORONDERZOEKEN	9
3 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	14
3.1 Fysische geografie	14
3.2 Sporen	14
3.3 Vondsten	21
4 BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	22
5 SYNTHESE	24

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2: Puttenkaart

Bijlage 3: Allesporenkaart, vlak- en maaiveldhoogtes

Bijlage 4: sporenlijst

Bijlage 5: vondstenlijst

Bijlage 6: determinatielijst

Afbeelding voorblad: sfeerfoto van het onderzoeksgebied (foto Synthegra BV)

Administratieve gegevens

Toponiem	: Kortenhoeveneseweg en Anna Maria van Schuurmanplein
Plaats	: Lexmond
Gemeente	: Zederik
Provincie	: Zuid-Holland
Projectnummer	: S130008
Bevoegde overheid	: gemeente Zederik, deskundige namens de bevoegde overheid: drs. E. van der Kuijl
Opdrachtgever	: Goed Wonen Zederik
Uitvoerende instantie	: Synthegra bv
Datum uitvoering veldwerk	: 19-03-2013 tot en met 26-03-2013 en 03-04-2014 en 04-04-2014
Uitvoerders veldwerk	: drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog), dhr. P.v. Luijtelaar (senior veldtechnicus), drs. T. Hogendijk (KNA-archeoloog) Rafael Roth MA (archeoloog)
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	: 55.928
Datum onderzoeksmelding	: 08-03-2013
Onderzoeksnummer (ARCHIS)	: nog te bepalen
Kaartblad	: 38F
Periode	: late Middeleeuwen
Oppervlakte totaal	: ca. 3700 m ²
Grondgebruik	: braakliggend na sloopwerkzaamheden tot aan het maaiveld
Geomorfologie	: bebouwde kom, niet gekarteerd, mogelijk rivieroeverwal
Bodem	: bebouwde kom, niet gekarteerd, mogelijk kalkhoudende ooivaag- of poldervaag gronden
Depot	: Documentatie en vondsten zullen worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot voor bodemvondsten van Zuid-Holland.

De onderzoeklocatie wordt omsloten door de volgende vier coördinaten:

NW: 130.933,	441.769
NO: 130.989,	441.780
ZW: 130.926,	441.704
ZO: 130.998,	441.708

Samenvatting

In opdracht van Goed Wonen Zederik heeft Synthebra BV tussen 19-03-2013 tot en met 26-03-2013 en 03-04-2014 en 04-04-2014 een archeologische begeleiding, onder protocol opgraven uitgevoerd. De aanleiding voor het hier gerapporteerde onderzoek wordt gevormd door de herontwikkeling van de locatie Dorpshart te Lexmond. In het plangebied werden 7 woningen gesloopt om nieuwbouwwoningen en een gemeenschappelijke tuin te realiseren. De leiding lag in handen van drs. Tim Hoogendijk (KNA archeoloog) en drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog).

Doelstelling

Het doel van een AB volgens het protocol Opgraven is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, die gebaseerd is op het bureauonderzoek en het IVO-O. Het gaat hierbij enkel over de locaties waar bodemingrepen gepland zijn en waar de bodem nog niet reeds verstoord is tot de toekomstige verstoringsdiepte. Een AB volgens het protocol Opgraven resulteert in het veiligstellen en na documentatie verwijderen van archeologische waarden ter plaatse van de ontsluiting.

Gevolgte onderzoeksmethode

Er zijn acht werkputten onderzocht. De werkputten waren zo aangelegd dat de veiligheid van alle in het veld aanwezige werknemers niet in het geding kwam. De werkputten 1 tot en met 7 liggen aan de Kortenhoeveneseweg. Deze werkputten zijn in maart 2013 onderzocht. Werkput 8 aan de A.M. van Schuurmanplein is in april 2014 onderzocht. De werkzaamheden zijn conform het PvE uitgevoerd.

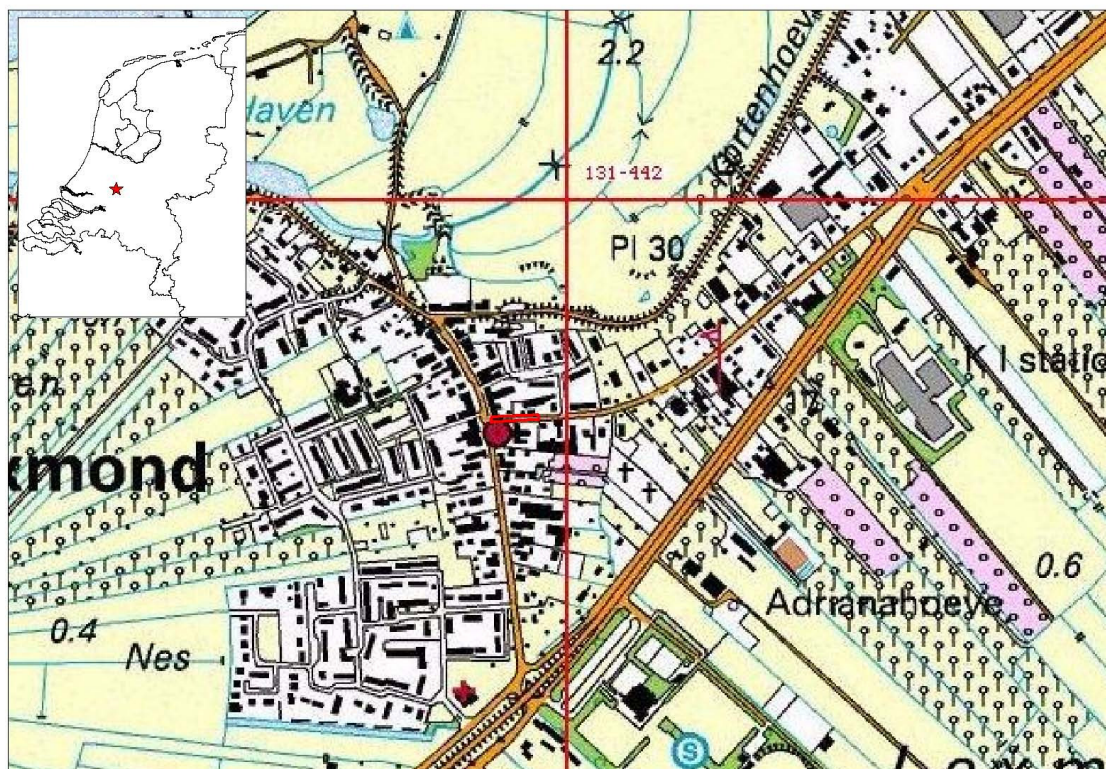
Resultaten

In het zuiden van het plangebied langs de Kortenhoeveneseweg zijn vooral resten van de 19^e - en 20^e - eeuwse bouwactiviteiten aangetroffen die oudere fases verstoord hebben. Her en der zijn restanten van oudere muurtjes en vloertjes aangetroffen, maar deze sporen van oudere bewoning zijn zo versnipperd, dat er geen coherent beeld uit naar voren komt. Deze bebouwing dateert uit de 17^e eeuw. Er zijn twee gedempte sloten aangetroffen (sporen 18 en 21). Daarnaast zijn in het noorden van het plangebied twee tuinmuren in de ophogingslaag gelokaliseerd. De vondsten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk dat uit de ophogingslagen en een van de gedempte sloten komt. Er is vooral roodbakkend aardewerk gevonden. Andere vondscategorieën zijn dierlijk bot, glas en metaal. Bij het metaal vallen twee muntjes op – de rest van het metaal bestaat grotendeels uit gecorrodeerde spijkers.

1 Inleiding

1.1 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied is circa 3.700 m² groot en ligt tussen de Kortenhoeveneseweg en het A.M. van Schuurmanplein te Lexmond, gemeente Zederik. Het gebied was braakliggend na de sloopwerkzaamheden. Het maaiveld ligt op ongeveer 2,00 +NAP (Normaal Amsterdams Peil).¹

Afbeelding 1.1: Het plangebied op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000 aangegeven met het rode kader.²

¹ Maaiveldhoogte gemeten tijdens het veldwerk in meters t.o.v. NAP.

² Topografische Dienst 1998.

1.2 Onderzoekskader

Synthebra BV heeft in opdracht van Goed Wonen Zederik een archeologische begeleiding, protocol opgraven op de locatie Dorpshart te Lexmond uitgevoerd. De aanleiding voor het hier gerapporteerde onderzoek wordt gevormd door de herontwikkeling van de locatie Dorpshart te Lexmond. In het plangebied werden 7 woningen gesloopt om nieuwbouwwoningen en een gemeenschappelijke tuin te realiseren.

Tijdens de herinrichting van het plangebied kunnen eventuele archeologische resten worden beschadigd of vernietigd. Om de aanwezige archeologische waarden te inventariseren is er reeds een bureauonderzoek en een inventariserend en karterend booronderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat de bodem in verschillende delen van het plangebied reeds verstoord is tot de ontgravingsdiepte.

De opdrachtgever heeft in overleg met het bevoegd gezag besloten zo veel mogelijk van het archeologisch niveau in situ te behouden. Dit betekent dat daar waar de bodem nog ongeroerd is, bij toekomstige grondingrepen in verband de herinrichting van het gebied, deze archeologisch begeleid zullen worden.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2.³ Het veldwerk is uitgevoerd tussen 19-03-2013 tot en met 26-03-2013 en 03-04-2014 en 04-04-2014. De leiding lag in handen van drs. Tim Hoogendijk (KNA archeoloog) en drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog).

De uitgangspunten en randvoorwaarden voor dit onderzoek zijn vastgelegd in het Programma van Eisen (PvE) dat is opgesteld door drs. S. Hornikx.⁴

1.3 Onderzoekdoel en vraagstellingen

Het doel van een AB volgens het protocol Opgraven is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, die gebaseerd is op het bureauonderzoek en het IVO-O. Het gaat hierbij enkel over de locaties waar bodemingrepen gepland zijn en waar de bodem nog niet reeds verstoord is tot de toekomstige verstoringsdiepte. Een AB volgens het protocol Opgraven resulteert in het veiligstellen en na documentatie verwijderen van archeologische waarden ter plaatse van de ontsluiting.

Onderzoeksvragen:

1. Is er een vindplaats aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
2. Zo ja, beschrijf per vindplaats de datering, het complextype, de aard van de sporen en vondsten, de verspreiding van de sporen en vondsten en de begrenzing van de vindplaats (indien mogelijk) zowel binnen als buiten het onderzoeksgebied.
3. Wat kan op basis van organische vondsten zoals bv bot, botanische resten en pollen gezegd worden over de voedsel economie en het natuurlijk milieu?
4. Geeft de bodemopbouw/stratigrafie binnen het onderzoeksgebied hetzelfde beeld als bij het booronderzoek? Ongeacht het feit of het beeld overeenkomt met het booronderzoek dient de bodemopbouw/stratigrafie nauwkeurig te worden beschreven.

³ SIKB 2010.

⁴ Hornikx 2012

Project: S130008 Archeologische begeleiding (AB) - protocol opgraven
Lexmond, Dorpshart (Kortenhoeveneseweg - A.M.v. Schuurmanplein), gemeente Zederik

Projectnummer: S130008

5. Zijn er verstoringen aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep hebben deze de bodem verstoord?
6. Hoe sluiten de resultaten van de archeologische begeleiding aan op de gespecificeerde archeologische verwachting zoals die in het vooronderzoek voor het onderzoeksgebied is vastgesteld?
7. Welke gevolgen hebben de onderzoeksresultaten voor de directe omgeving van het plangebied?
8. Indien er geen vindplaats is vastgesteld, hoe is dit te verklaren (landschappelijk, verstoring of gewoon niet aanwezig)?

1.4 Onderzoeksmethodiek

De werkzaamheden zijn conform het PvE uitgevoerd. Er zijn acht werkputten (werkputten 1 tot en met 8, zie bijlage 2 puttenplan) onderzocht. De werkputten zijn zo aangelegd dat de veiligheid van alle in het veld aanwezige werknemers niet in het geding komt. De werkputten 1 tot en met 7 liggen aan de Kortenhoeveneseweg. Deze werkputten zijn in maart 2013 onderzocht. Werkput 8 aan het A.M. van Schuurmanplein is in april 2014 onderzocht.

De graafmachine was voorzien van een gesloten bak met vlak snijvlak. Tijdens de werkzaamheden werd vondstmateriaal per spoor verzameld of in vakken van maximaal 5 x 5 m per sleuf en stratigrafische eenheid verzameld. De vlakken zijn op het niveau waarop sporen zichtbaar werden of – als er geen sporen zijn aangetroffen – op het verstoringsniveau aangelegd. De vlakken en profielwanden zijn met een metaaldetector onderzocht. Het vlak is gefotografeerd, getekend en gewaterpast.

Het muurwerk is getekend op schaal 1:20. Van het muurwerk zijn relevante aanzichten gedocumenteerd. Het gebruikte meetsysteem zal worden gekoppeld aan het landelijke coördinatenstelsel (in RD).

Alle sporen werden gecoupeerd, gefotografeerd, getekend (schaal 1:20) en afgewerkt binnen de contouren van de te plegen bodemverstoringen (cunet, sleuf of put). Van de werkzaamheden zijn sfeerfoto's genomen. De bodembouw is door middel van profielen en kolommen gedocumenteerd.

Afbeelding 1.2: sfeerfoto van het veldwerk (Foto Synthebra BV).

2 Vooronderzoeken

In het plangebied is vooronderzoek in de vorm van bureau- en booronderzoek uitgevoerd.⁵ Het plangebied is gelegen binnen het rivierengebied en maakt daarmee deel uit van een groot preglaciaal bekken, welke gevormd en deels opgevuld is door voorlopers van de Rijn en de Maas. Tijdens het Pleistoceen werden in dit bekken hoofdzakelijk grove, grindhoudende zanden afgezet, veelal onder koude klimaatcondities.

Ruwweg 200.000 jaar geleden lag een groot gedeelte van Nederland onder een vanuit Scandinavië naar het zuiden opgeschoven ijskap. De rand van het ijs bestond uit een aantal gletsjertongen. Aan weerszijden van deze ijsmassa's werden stuwwallen opgeduwd. De rivieren Rijn en Maas, die een stromingsrichting hadden van zuid naar noord, werden door deze ijskap gedwongen hun weg langs de zuidzijde van het ijs westwaarts naar de zee te zoeken. Daarbij werden enkele brede pradolina's of oerstroombalen gevormd. Het grootste oerstroombal lag ongeveer ter plaatse van het huidige gebied van de Rijn-Maas delta. In dit dal werden overwegend grove, grindhoudende zanden afgezet, welke behoren tot de Formatie van Kreftenheye. Het smeltwater van het landijs stroomde aan de buitenzijde van de stuwwallen af richting het stroomdal van de Rijn en de Maas. Hierbij ontstonden aan de voet van de stuwwallen uitgestrekte puinwaaiers van glaciofluviale afzettingen, de zogenaamde Sandsr.

Gedurende de laatste ijstijd, het Weichselien (ca. 120.000 - 10.000 jaar geleden), bereikte het landijs Nederland niet. Toentertijd heerste er in Nederland wel een continentaal periglaciaal klimaat. Dit houdt in dat de omstandigheden erg koud en droog waren. Het landschap in Nederland bestond uit een poolwoestijn, waarin vrijwel geen vegetatie aanwezig was. Door het vlechtende karakter van de rivieren konden vanuit de vaak geheel of gedeeltelijk droog liggende, brede en ondiepe rivierbeddingen verstuivingen optreden, waardoor rivierduinen zijn gevormd van eolisch materiaal behorend tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Delwijnen. Vanwege de overheersende windrichting uit het (zuid)westen bevinden deze zich vooral aan de noordoostzijde van voormalige rivierbeddingen. De rivierduinen zijn ontstaan tijdens de laatste koude fase van het Weichselien, de Jonge Dryas.

Vanaf het begin van het Holoceen (laatste 10.000 jaar) kregen de Rijn en de Maas een meanderend patroon, waarbij binnen het stroomgebied voornamelijk klei en zand werd afgezet, behorende tot de Formatie van Echteld. Plaatselijk vond veenvorming plaats. Het veen wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop.

Het betreft komafzettingen van de Formatie van Echteld met veeninschakelingen van de Formatie van Nieuwkoop. Bovenop de komafzettingen, en in de overige boringen aan de basis van het boorprofiel, bevinden zich zandige, kalkrijke kleien. Het zandgehalte en de zandmediaan variëren. Deze sedimenten zijn afgezet als oeverafzettingen van de Laak en behoren eveneens tot de Formatie van Echteld.

Uit het beschikbare historische kaartmateriaal blijkt dat het plangebied halverwege de 18e eeuw onbebouwd was en gebruikt werd voor agrarische doeleinden. Een voorloper van de Kortenhoevenseweg was reeds aanwezig. Direct ten westen van het plangebied bevond zich het bebouwingslint van Lexmond, gelegen aan

⁵ Het hoofdstuk is gebaseerd op de vooronderzoeken van Spanjaard 2011 en 2011 a en het PvE van Hornikx 2012.

de Dorpsstraat. De terreinen ten noorden en oosten van het plangebied waren in agrarisch gebruik. Ten zuidwesten van het plangebied was een kerk aanwezig. Het noordelijk deel was destijds in agrarisch gebruik, waarbij verschillende perceelsgrenzen binnen het plangebied aanwezig waren. Ten noordwesten lag de omgrachte bebouwing van Killesteyn.

Aan het begin van de 19e eeuw was het zuidelijke deel van het plangebied bebouwd met een school, een woonhuis en nog enkele gebouwen. Het noordelijke deel was in agrarisch gebruik. Binnen het plangebied lagen verschillende perceelsgrenzen.

Uit kaartmateriaal uit de jaren '40 van de 19e eeuw blijkt dat het noordelijke deel van het plangebied in gebruik was als akkerland. Op de perceelsgrenzen zijn bomenrijen aanwezig. Het uiterst oostelijke deel van het plangebied lag mogelijk binnen een boomgaard. De agrarische percelen ten noorden en oosten van het plangebied betreffen grotendeels boomgaarden.

In de eerste helft van de 20e eeuw was ook het noordelijke deel van het plangebied in gebruik genomen als boomgaard. Binnen het zuidelijke deel, evenals rondom het plangebied, is een lichte toename van de hoeveelheid bebouwing zichtbaar. In de loop van de 20e eeuw nam de bebouwing binnen en rondom het plangebied verder toe tot de huidige situatie.

Geomorfologie

Aangezien het plangebied zich binnen de bebouwde kom van Lexmond bevindt, is de geomorfologie niet gekarteerd. Ten westen en zuidoosten van het plangebied is een rivieroeverwal gekarteerd. Vermoedelijk is ook het plangebied op deze oeverwal gelegen. Dit is bevestigd door het booronderzoek.

De natuurlijke bodemopbouw binnen het plangebied bestaat uit oeverwalafzettingen van de Laak op komafzettingen. Vanaf het ontstaan van de Laak is ter plaatse van het plangebied een oeverwal tot ontwikkeling gekomen. De oorspronkelijke dikte van de oeverafzettingen was op basis van het booronderzoek niet te bepalen. Op basis van de uitgevoerde boringen wordt verwacht dat binnen het gehele plangebied een pakket oeverwalafzettingen met een dikte van 1,5 - 2,0 m aanwezig is (geweest).

Bodemkunde

Vanwege de ligging van het plangebied in de bebouwde kom van Lexmond, is de bodemopbouw niet gekarteerd. Ten zuidoosten van het plangebied bevinden zich kalkhoudende ooivaaggronden in lichte zavel. Ten noorden en ten westen van het plangebied bevinden zich kalkhoudende poldervaaggronden, bestaande uit zware zavel, lichte klei en zware klei.

Archeologie

Het plangebied ligt ter plaatse van crevassegeul/getijdengeul de Laak, met direct ten noorden daarvan de oeverwal van de Lek. Beide vormen relatief hoog gelegen terreindelen en waren daardoor gunstige bewoningslocaties. De stroomgordel van de Lek is actief sinds de 1e eeuw na Chr. Van het ontstaan van de Laak is geen datering bekend. Daarom wordt er vooralsnog vanuit gegaan dat deze geul van vergelijkbare ouderdom is als de stroomgordel van de Lek. Dit houdt in dat binnen het plangebied resten uit de Romeinse

tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd voor kunnen komen. Ook kunnen oudere resten onder de afzettingen van de Laak voorkomen.

Het plangebied ligt binnen/langs het historische bebouwingslint van Lexmond, waardoor er resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd verwacht worden. Vanwege de ligging nabij de kerk van Lexmond dient tevens rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van grafresten (vanaf de 14e eeuw), hoewel het historisch kaartmateriaal daar geen aanwijzingen toe heeft opgeleverd.

Verder ligt er op ca. 170 m ten noorden van het plangebied ligt AMK-terrein 6767 met resten van het kasteel Killestein Bolsward, daterend uit de 13^e eeuw na Chr.

Binnen een straal van 350 m rondom het plangebied zijn negen archeologische onderzoeken uitgevoerd.

Onderzoeksmeldingsnr. 6.902 en 14.628

Situering t.o.v. plangebied: 150 m ten zuiden

Uitvoerder Synthegra BV

Datum 2003 en 2005

Bureau- en booronderzoek: uit het in 2003 uitgevoerde booronderzoek is gebleken dat de locatie een middelhoge tot hoge verwachting heeft en dat de bodemopbouw intact is. Geadviseerd is een proefsleuvenonderzoek uit te voeren tot in de top van de Tiel III Formatie (circa 1,5 – 2,0 m –mv). Het in 2005 uitgevoerde bureauonderzoek is een aanvullend onderzoek voor aangrenzende terreinen. Ook op basis van dit onderzoek is geadviseerd een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Onderzoeksmeldingsnr. 13.559

Situering t.o.v. plangebied: 150 m ten zuidwesten

Uitvoerder : Synthegra BV

Datum : 2005

Booronderzoek: tijdens het onderzoek zijn indicatoren uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd aangetroffen, waaronder aardewerkfragmenten, glafragmenten en bouw materiaal. Geadviseerd is de locatie vrij te geven.

Onderzoeksmeldingsnr. 7.233

Situering t.o.v. plangebied : 200 meter ten Noordoosten

Uitvoerder: SOB Research

Datum : 2004

Bureau- en booronderzoek: op basis van het uitgevoerde onderzoek is geconcludeerd dat voor de locatie geen aanwijzingen zijn voor bebouwing uit de 15^e tot 19^e eeuw na Chr. Geadviseerd is om de (destijds geldende) AMK-waardering van de locatie te herzien.

Onderzoeksmeldingsnr. 10.906

Situering t.o.v. plangebied: 250 meter ten noorden

Uitvoerder: RAAP

Datum: 1997

Bureauonderzoek, oppervlaktekartering en booronderzoek: betreft het terrein van het voormalige landhuis Killestein (zie hierboven 'archeologische monumenten'). Mogelijk zijn nog funderingsrestanten in de bodem aanwezig. Aangezien de ontwikkelingen destijds slechts de hoek van de bij het landhuis behorende vijver zouden aansnijden, is geadviseerd geen vervolgonderzoek uit te voeren.

Onderzoeksmeldingsnr. 13.558 , 19.332 en 34.210

Situering t.o.v. plangebied: 250 m ten zuidwesten

Uitvoerder: Synthebra BV

Datum: 2005, 2006 en 2009

Booronderzoek: voor 3 aangrenzende locaties is door Synthebra een booronderzoek uitgevoerd. Ter plaatse van deze onderzoeken zijn in 1968 bewoningssporen aangetroffen, waarover verder geen gegevens bekend zijn. Voor 2 locaties is geadviseerd geen vervolgonderzoek uit te voeren. Voor de derde locatie is geen advies opgenomen in ARCHIS.

Onderzoeksmeldingsnr. 22.333

Situering t.o.v. plangebied: 300 meter ten westen

Uitvoerder: Synthebra BV

Datum: 2007

Booronderzoek: tijdens het booronderzoek zijn oeverafzettingen van de Lek aangetroffen. Plaatselijk zijn crevasseafzettingen aangetroffen op een diepte van 1 m -mv. In het noordwestelijke deelgebied is de bodem intact, in het zuidoostelijke deelgebied is de bodem verstoord tot een diepte van 35 - 65 cm -mv. In 2 boringen zijn aardewerkfragmenten aangetroffen, welke vermoedelijk door bemesting op het land terecht zijn gekomen. Geadviseerd is de locatie vrij te geven.

Onderzoeksmeldingsnr. 10.767

Situering t.o.v. plangebied: 350 m ten noordwesten

Uitvoerder: RAAP

Datum: 1997

Bureau- en booronderzoek en oppervlaktekartering: betreft op basis van het bureauonderzoek mogelijk het voormalige kerkhof van Lexmond. Tijdens het onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van resten van een kerkhof of kerk. Wel zijn 2 aardewerkfragmenten uit de periode late middeleeuwen B - nieuwe tijd A aangetroffen. Voor de locatie is geen selectieadvies opgesteld.

Onderzoeksmeldingsnr. 59.396

In opdracht van Goed Wonen Zederik heeft Synthegra BV tussen 28-11-13 en 6-12-13 een archeologische begeleiding, onder protocol opgraven uitgevoerd.⁶ De aanleiding werd gevormd door de geplande civieltechnische werkzaamheden bestaande uit het vervangen van de riolering. Tijdens de graafwerkzaamheden t.b.v. de aanleg van een nieuwe riolering zijn in het leidingtracé door de Kortenhoeveneseweg menselijke skeletresten aangetroffen. Deze vondsten zijn onmiddellijk aan de gemeente Zederik gemeld. Op 27-11-13 heeft op locatie een spoedoverleg plaatsgevonden tussen de gemeente Zederik, Goed Wonen Zederik en Synthegra bv., waarbij werd besloten een deel van het vervangen van de riolering onder archeologische begeleiding uit te voeren. De leiding lag in handen van drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog).

In een laatmiddeleeuws kerkhof zijn 15 individuen gevonden. Graafkuilen en kisten zijn niet aangetroffen. Alle individuen lagen op de rug west-oostelijke georiënteerd. Op basis van het fysisch-antropologisch onderzoek konden twee individuen als kind worden aangemerkt. Er zijn geen bijgiften aangetroffen met uitzondering van een kraaltje uit spoor 2.

⁶ Hoven 2014.

3 Resultaten van het onderzoek

3.1 Fysische geografie

De profielen binnen het plangebied worden gedomineerd door ophogingen, vergravingen en muurwerk. Alleen aan de basis van de profielen is de natuurlijke ondergrond aangetroffen. Ter plaatse van profiel 3.2 en 3.3 is de natuurlijke ondergrond niet bereikt.

De natuurlijke afzettingen binnen het plangebied bestaan uit sterk siltige tot sterk zandige klei met ijzervlekken en mangaanconcreties. Op grond van de samenstelling van het sediment wordt het geïnterpreteerd als een oeverafzetting. De oeverafzettingen worden gerekend tot de Formatie van Echteld. De top van de natuurlijke afzettingen, voor zover deze is aangetroffen, ligt in werkput 1 tot en met 7 (aan de Kortenhoeveneseweg) op 0,7 tot 0,9 m +NAP. In deze afzettingen is geen (restand van) een natuurlijk bodemprofiel waargenomen. De oudste ophoging, die in de 17^e eeuw dateert ligt direct op de C-horizont van de oeverafzettingen.

In werkput 8 (aan het A.M. van Schuurmanplein) ligt de top van de natuurlijke afzettingen op circa 0,7 m +NAP. In kolom 8.3 is aan de top van de oeverafzettingen een intacte humeuze horizont aangetroffen. Deze is geïnterpreteerd als het oude maaiveld (Ab-horizont). In de andere kolommen in deze werkput is deze laag nog wel herkenbaar maar niet meer intact. Vermoedelijk is het terrein hier geëgaliseerd voordat er werd gebouwd.

3.2 Sporen

In de acht werkputten zijn vooral resten van muren aangetroffen. In totaal zijn 21 sporen gedefinieerd die hier nader besproken worden (zie bijlage 3 allesporenkaart).

Werkput 1: onder veel puin kwamen vooral funderingen uit de 19^e/20^e eeuw tevoorschijn. De funderingen (S2) bestaan uit baksteen met trasmortel. Er is een fundering (S1) die ouder is en in de 17^e/18^e eeuw dateert. In de sterk verstoorde werkput lag ook een rest van een vloer (S3) uit de 17^e/18^e eeuw.

Werkput 2: in het eerste vlak is een ovale beerput (S6) aangetroffen (afbeelding 3.1). De beerput is gecoupeerd en verder afgewerkt. De coupe is niet doorgezet tot de bodem van de put vanwege de instortende vulling. De diepte van de bodem is tijdens het machinaal afwerken ingemeten. Deze bodem bestond overigens uit een concentrisch gelegd baksteenvloertje. Uit de vulling werden nog enkele vondsten verzameld, waaronder een kopje van europees porselein met in gouden letters de tekst "verjaars cadeau" (V11).

Werkput 2 noord, vlak 2: Uit het ophogingspakket (S1000) werden nog enkele 17e-eeuwse vondsten verzameld, w.o. Westerwald en een fragment faience (V12). Op dit niveau werd ook weer een gefragmenteerde muurfundering aangetroffen (S8), waarin enkele hergebruikte baksteenfragmenten van een groter formaat werden aangetroffen. De diversiteit in baksteenafmetingen en het geassocieerde vondstmateriaal uit de ophogingslaag, doen vermoeden dat deze fundering 17e- of 18e-eeuws is.

Afbeelding 3.1: beerput spoor 6 in werkput 2 (Foto SyntheGra BV)

Werkput 3, vlak 1: Op dit vlak werd een vierkante kuil aangetroffen, waarvan slechts twee zijden op het vlak werden aangesneden (S9). De bovenste vullingslaag bestond uit lichtgrijze klei met fosfaatvlekken, daaronder een licht humeuze zandige kleilaag met wat puin. Vondstmateriaal uit deze laag dateert in de 17e eeuw (V14/15).

Op aanraden van dhr. Van der Kuijl is de muur langs de zuidelijke putrand van werkput 3 in detail gedocumenteerd. Onder een recente muur van gele baksteen, gemetseld met grijze, harde tras, lag een versnijdend funderingswerk van rode baksteen, gemetseld met witgrijze tras (S10, afbeelding 3.2). Deze is 19e-eeuws omdat trasmortel vooral wordt aangetroffen in bouwwerken uit de 19^e eeuw en later. Vroegere toepassingen van tras zijn wellicht niet onbekend, maar dan vrijwel uitsluitend in waterdicht gemaakte constructies, zoals goten en waterkelders. Daarnaast was de muur gefundeerd op een laag grof zand met puinresten en grind (V17). Een sterk vergelijkbare vlijlaag werd in werkput 2 waargenomen onder een betonnen funderingsplaat, nadat deze door de sloper verwijderd werd, en onder de beerput met (laat) 19e-eeuwse vulling (S6). Een andere sterke aanwijzing voor een late (19^e-eeuwse) datering voor spoor 10, is dat er bakstenen van diverse afmetingen in verwerkt waren. Gebroken bakstenen met mortelresten op de niet-gemetselde zijden varieerden van 12x5 tot 16x5 (geen lengtematen). Het merendeel van de stenen was 10x5 op de kopse zijde. Deze stenen zijn, gezien de strakke hoeken en zeer overeenkomstige afmetingen, denkkelijk industrieel geproduceerd. Enkele baksteenfragmenten zijn verzameld (V18).

Afbeelding 3.2: muur spoor 10 in werkput 3 (Foto Synthegra BV)

Werkput 3 noord, vlak 1: In de vlijslag onder S10 is nog gespit in de hoop dateerbaar materiaal aan te treffen, maar helaas tevergeefs. Bij het slopen van deze muur werd op een nieuwe breuk zichtbaar dat de witgrijze trasmortel zowel in de bovenste als het onderste fase van de muur gebruikt is. Halverwege de bovenste muurfase was een overgang naar grijze tras zichtbaar. Dit pleit nogmaals voor een (sub)recente datering voor beide fasen.

In de vulling van S9 is met de metaaldetector gezocht. Dit leverde enkele spijkers op en een klompje roest (V19).

Werkput 3 zuid, vlak 1: Ten zuiden van S10 is een vlak aangelegd, waarin een muurfundering en plavuizenvloertje uit de 17^e/(18^e) eeuw werd aangetroffen (afbeelding 3.3). De muur loopt noord-zuid en heeft aan de westzijde een verdikking, waar denkkelijk een schoorsteen op gefundeerd was (S11). Aan de noordzijde maakte de muur een haakse hoek naar het oosten. De bakstenen waren overwegend gefragmenteerd (oranje/geel, ca. 17 x 8x4, met enkele kloostermopfragmenten). Ten oosten lag de plavuizenvloer (ongeglazuurde, rode plavuizen, S12). De vloer oversneed een haardplaatsje van middelgrote bakstenen (ca. 24 lang, S13). De bakstenen/plavuizen zijn bemonsterd. De structuur werd aan de oostzijde al snel doorsneden door een verstoring. Verder naar het westen werden geen resten meer aangetroffen. Ook aan de zuidzijde was een verstoring aanwezig, in de vorm van een (sub)recente muur die S11 doorsneed. Ten oosten van de structuur was S1001 in het vlak zichtbaar. Hier is met de metaaldetector een tweetal

muntjes (Hollandia-duitje en oordje ⁷,V25) en een tweetal loden spinklosjes gevonden.

Afbeelding 3.3: de sporen 11,12 en 13 in werkput 3 (Foto Synthegra BV)

Ten zuiden van werkput 3, achter het schuurtje van de aannemer die hier gaat bouwen, is een grote verstoring aanwezig. Na het slopen van betonnen funderingen en kelder/kruipruimte kon er om drie redenen geen leesbaar vlak worden aangelegd: 1) de nog in gebruik zijnde kabel belemmerde het volledig verwijderen van kleine stukken puin; 2) de naastgelegen schuur dreigde te gaan zakken als de sloper hier nog verder grond zou verwijderen; 3) in de kelder had zich aardig wat regenwater verzameld, waardoor er na het slopen een rommelige modderpoel ontstond. De verstoorde zone is ingemeten en gefotografeerd.

Werkput 4, vlak 1: Ten noorden van wp1 is een nieuwe put aangelegd. Het slopen maakte het aanleggen van een goed leesbaar vlak lastig, maar duidelijk was wel dat hier geen archeologisch relevante resten aanwezig waren. De (sub)recente muren zijn ingemeten. Een keldertje dat in vier vrijwel gelijke vakken was onderverdeeld, is met de Rover in de bestandsmap layer als 'verstoringen' ingemeten, maar heeft – bij nader inzien - in de sporenlijst wel een nummer gekregen (S14). Dit om de bakstenen en het metselwerk te kunnen beschrijven. De gedachte is echter nog wel dat dit geen oude muur is – vermoedelijk niet ouder dan de 19^e eeuw. De in vier vakken onderverdeelde kelder (S14) is gesloopt. In de vulling bleek alleen puin

⁷ twee duiten (vierde gedeelte van een stuiver).

aanwezig te zijn. Onder de muurtjes was een vlijlaag van grof grijs zand aanwezig, die ook weer sterke overeenkomsten vertoonde met de vlijlaag onder S10 en de betonfunderingen in werkput 2 en 3.

Werkput 5, vlak 1: Doorsneden door recente paaltjes (schutting?) werd een bakstenen gootje gevonden (S15). Deze is gezien de mortelsoort en strakke afwerking van de bakstenen waarschijnlijk 19^e-eeuws zijn. Dit was het enige spoor in werkput 5.

Werkput 6:

Ten westen en noorden van de olietank in de zuidwestelijke hoek van het terrein, heeft de sloper wat muurwerk vrij gegraven. Aan de straatkant bevond zich een met puin gevulde kelder, die vermoedelijk 19^e eeuws is. De (IJssel)steentjes zijn niet industrieel, maar het voegwerk ziet er niet oud uit. In verband met de keldermuren zijn muurdelen van industriële baksteen aanwezig. Deze muren zijn als spoor 0 ingetekend.

In de noordelijke putwand van werkput 6 werd het restant van een oudere muurfundering aangetroffen (S16, afbeelding 3.4). De bakstenen waren van een betrekkelijk groot formaat (ca. 25x12x6 cm, met fragmenten van grotere (14x6,5) en kleinere (10x5) bakstenen). De stenen waren zonder mortel los gestapeld. Op de stenen lag een dunne laag grijze klei met puin (S1000). Dit spoor werd half oversneden door een tweede muurfundering (S17), die eveneens bestond uit gestapelde stenen van ca. 25x12x6 cm. Aan de mortelresten op de stenen was goed te zien dat ze hergebruikt waren. Beide sporen hadden een oost-west oriëntatie en verdwenen aan de oostkant in een grote verstoring. In de ophogingslaag die rond het muurwerk in het vlak lag (S1000) is wat 18^e-eeuws aardewerk gevonden (V26). Een datering vóór de 19^e eeuw kan als werkhypothese worden genomen.

Afbeelding 3.4: de muur spoor 16 in werkput 6 (Foto Synthegea BV)

Direct ten noorden van de sporen was eveneens een grote verstoring aanwezig, waarvan in werkput 3 (zuid) reeds een deel is aangesneden. Hoewel een relatie met S11 voor de hand lijkt te liggen, zijn de verschillen tussen de baksteensoorten duidelijk.

De kelder van gele baksteen is met veel moeite verwijderd. Door het water was geen leesbaar vlak aan te leggen, maar gezien de diepte (zeker een halve meter onder het niveau waarop de 17^e-/18^e-eeuwse sporen in wp3 lagen) is hier ook niets meer te verwachten. Het ogenschijnlijk onverstoord deel ten westen van de kelder (naast de oprit van de aannemer), is tijdens de sloop niet ontgraven.

Werkput 7, vlak 1:

Het gesaneerde deel in het zuidoosten van het plangebied is werkput 7 genoemd. Hier waren vele verstoringen aanwezig, mogelijk grotendeels veroorzaakt door het aanleggen en verwijderen van twee tanks (stookolie en gasolie). Tussen de verstoringen en deels eronder, was de oostelijke grens van een langgerekt spoor zichtbaar (S18), ingegraven vanaf S1000/S1001. Dit noord-zuid georiënteerde spoor kan mogelijk geïnterpreteerd worden als een sloot. Het merendeel van het materiaal dat uit dit spoor verzameld is, dateert in de 18^e eeuw. Uit de bovenkant van het spoor komt wat recenter materiaal (19^e-/20^e-eeuws: mineraalwaterkruijck en porselein). Mogelijk is deze sloot na een lange gebruiksfase gedempt bij de aanleg van de weg in 1814, of in de periode daarna, toen de bebouwingsdichtheid langs de weg langzaam toenam. Een boring vanaf het vlak liet zien dat de slootvulling nog zeker 1,25 m dieper was. In de westelijke putwand werden wat palen en een horizontale plank waargenomen. De putwand zakte snel in, zodat er voor de documentatie met alleen een foto moest worden volstaan. Mogelijk betreft het een beschoeiing langs de westelijke grens van de sloot. Door de vele verstoringen in de bovenlaag en inzakkende putwanden, was het niet mogelijk een profiel te documenteren. Wat kon worden waargenomen, dat de bodemopbouw hier niet veel afweek van die in werkput 1.

In werkput 8, in het noorden van het plangebied, is een in de jaren 60 van de vorige eeuw gedempte sloot aangetroffen. Het vondstmateriaal uit deze sloot die als spoor 21 geïnterpreteerd, is bestond uit plasticafval onder meer van buizen en deksels van verpakkingen. De sloot werd in verband met de bouw van de nu gesloopte woningen gedempt en het terrein werd opgehoogd. Het pakket dat toen aangelegd werd was al 0,3 m onder het maaiveld te zien en bestond uit een kleiig-humeus sediment met veel modern afval (afbeelding 3.5). Dit resultaat wordt door herinneringen van een buurman en de opdrachtgever bevestigd. Het gebied in de omgeving van de kerk werd in verband met het mogelijke hoogwater regelmatig opgehoogd. Het fenomeen is nog duidelijk in het centrum van Lexmond te zien. Hier valt namelijk op, dat de gebouwen hoger liggen dan de straten en men krijgt de indruk dat de huizen op een klein heuveltje staan. In het westen van de werkput is nog een restant van twee bakstenen tuinmuren (S 19 en 20, afbeelding 3.6) aangetroffen die ca. 50 jaar geleden in onbruik raakten en onder de ophogingslaag terecht kwamen. Tuinmuur S19 was nog ca. 1 m hoog bewaard en bestond nog uit 16 lagen baksteen. Van tuinmuur S20 die iets ten noorden van S19 lag, resteerden nog uit 4 lagen. De tuinmuur fungeerde vroeger als muur van de boomgaard van de pastorie. Opvallend is dat ca. 400 m ten oosten van het plangebied nog een in constructiewijze vergelijkbare muur bestaat – trouwens veel lager qua NAP-hoogte.

Afbeelding 3.5: modern afval in de vulling van de gedempte sloot spoor 21 (Foto SyntheGra BV)

Afbeelding 3.6: de tuinmuren S 19 en S 20 onder het ophogingspakket (Foto SyntheGra BV).

3.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek is vooral gefragmenteerd aardewerk gevonden (zie bijlagen 5 en 6). Er is glas (n = 18) uit de nieuwe tijd vooral in de ophoging gevonden. Ook de 11 vondsten van dierlijk bot komen uit de ophogingslaag. Beide vondstcategorieën leveren voor de interpretatie geen meerwaarde en worden niet nader besproken.

Aardewerk:

In totaal zijn 236 fragmenten van aardewerk gevonden die algemeen bekeken uit faience, majolica, roodbakkend aardewerk, witbakkend aardewerk, porselein en steengoed bestaan. Het vondstspectrum bestaat vooral uit gebruiks aardewerk zoals bijvoorbeeld borden – in het bijzonder van Majolica en roodbakkend aardewerk – en koppen. Daarnaast zijn van het roodbakkend aardewerk opvallend veel resten van voorraadvaten gevonden. Het oudste aardewerk bestaat uit 3 laatmiddeleeuwse protsteengoedscherven en 7 steengoedscherven waarvan 3 uit Siegburg afkomstig zijn. Interessant vanwege een opschrift en medaillons zijn 5 fragmenten van aardewerk uit Raeren die in de 16^e eeuw dateren. Het merendeel van het aardewerk dateert tussen de 17^e en de 19^e eeuw met een duidelijke peak (n=167) in de 18^e eeuw. Bijna een kwart dateert in de 19^e/20^e eeuw. De verspreiding van het aardewerk is duidelijk: een groot deel komt uit de ophogingslagen en is dus verplaatst materiaal waarvan de oorspronkelijke context niet bekend is. Dit geldt ook voor het materiaal uit de gedempte sloten (n= 66 uit spoor18). Hierdoor wordt een beoordeling van het terrein beperkt omdat het materiaal niet per se uit Lexmond moet komen en niks zegt over de bewoners. Alleen het materiaal uit beerput S6 (n=38) en kuil S9 (n=26) hangt samen met de aangetroffen bebouwing. Spoor 6 is een kuil uit de 20^e eeuw met vondsten die uit porselein bestaan. Uit spoor 9 komt vooral roodbakkend aardewerk uit de 18^e eeuw.

Kleipijpen:

Vondstnummer 14 is een complete ketel met radering en een hielmerk: CSP. De gepolijste kleipijp komt uit Gouda en is gemaakt door Cornelis Sijmensch. Plemper en dateert na 1705.⁸ Alle andere vondsten van kleipijpen (n=23) bestaan uit ketels zonder merken of fragmenten van stelen en zijn niet nader dateerbaar.

Metaal:

In werkput 3 zijn in laag 1002 met de metaaldetector een tweetal muntjes (Hollandia-duitje en oordje ,V25) die in de 17^e /18^e eeuw dateren en een tweetal loden spinklosjes gevonden. De munten zijn niet meer goed leesbaar. Daarnaast zijn ook metaalvondsten gedaan die uit spijkers en fragmenten van een mes bestaan en vanwege de jonge datering hier niet nader besproken worden.

⁸ Van der Meulen 64.

4 Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. Is er een vindplaats aanwezig binnen het onderzoeksgebied?

Ja, er is een vindplaats aangetroffen.

2. Zo ja, beschrijf per vindplaats de datering, het complextype, de aard van de sporen en vondsten, de verspreiding van de sporen en vondsten en de begrenzing van de vindplaats (indien mogelijk) zowel binnen als buiten het onderzoeksgebied.

In het zuiden van het plangebied langs de Kortenhoeveneseweg zijn vooral resten van de 19^e - en 20^e -eeuwse bouwactiviteiten aangetroffen die oudere fases verstoord hebben. Her en der zijn restanten van oudere muurtjes en vloertjes aangetroffen, maar deze sporen van oudere bewoning zijn zo versnipperd, dat er geen coherent beeld uit naar voren komt. Deze bebouwing dateert in de 17^e eeuw. Er zijn twee gedempte sloten (sporen 18 en 21) en een beerput (spoor 6) aangetroffen. Daarnaast zijn in het noorden van het plangebied twee tuinmuren in de ophogingslaag gelokaliseerd. De vondsten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk dat uit de ophogingslagen en een van de gedempte sloten komt. Er is vooral roodbakkend aardewerk gevonden. Andere vondstcategorieën zijn dierlijk bot, glas en metaal. Bij de metaalvondsten vallen twee muntjes op – de rest van het metaal bestaat grotendeels uit gecorrodeerde spijkers.

3. Wat kan op basis van organische vondsten zoals bv bot, botanische resten en pollen gezegd worden over de voedsel economie en het natuurlijk milieu?

Er zijn te weinig vondsten aangetroffen om deze vraag te beantwoorden.

4. Geeft de bodemopbouw/stratigrafie binnen het onderzoeksgebied hetzelfde beeld als bij het booronderzoek? Ongeacht het feit of het beeld overeenkomt met het booronderzoek dient de bodemopbouw/stratigrafie nauwkeurig te worden beschreven.

De tijdens de begeleiding aangetroffen bodemopbouw komt sterk overeen met de resultaten van het booronderzoek. De komafzettingen die tijdens het booronderzoek zijn aangetroffen zijn tijdens het huidige onderzoek niet aangesneden. Wel zijn de oeverafzettingen van de Laak aangetroffen. In werkput 8 is aan de top van de oeverafzettingen ook een oud oppervlak aangetroffen. Net als tijdens het booronderzoek is op de oeverafzettingen een ophogingspakket aangetroffen met variërende

dikte. De gestaakte boringen zijn vermoedelijk gestuit op een van de aangetroffen muurresten of vloertjes.

5. Zijn er verstoringen aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep hebben deze de bodem verstoord?

Er zijn verstoringen bij werkput 3 en in de werkputten 6 en 7 aangetroffen. De verstoringen gaan dieper dan het vlakniveau.

6. Hoe sluiten de resultaten van de archeologische begeleiding aan op de gespecificeerde archeologische verwachting zoals die in het vooronderzoek voor het onderzoeksgebied is vastgesteld?

De resultaten sluiten met betrekking op de te verwachten bebouwing uit de nieuwe tijd goed aan, waarbij moet aangemerkt worden dat het grootste deel van de bebouwing uit de 19^e en 20^e eeuw bestaat. Van de bebouwing uit de 17^e en 18^e eeuw zijn alleen nog kleine resten aanwezig. Sporen uit de middeleeuwen zijn niet aangetroffen.

7. Welke gevolgen hebben de onderzoeksresultaten voor de directe omgeving van het plangebied?

In de directe omgeving moet ook in de toekomst met archeologische resten rekening gehouden worden.

8. Indien er geen vindplaats is vastgesteld, hoe is dit te verklaren (landschappelijk, verstoring of gewoon niet aanwezig)?

Niet van toepassing omdat er een vindplaats is aangetroffen.

5 Synthese

Tijdens de begeleiding in het zuidelijke deel van het plangebied langs de Kortenhoeveneseweg bleek dat 19e- en 20^e-eeuwse bouwactiviteiten het terrein flink verstoord hebben. Her en der zijn restanten van oudere muurtjes en vloertjes aangetroffen, maar deze sporen van oudere bewoning waren zo versnipperd, dat er geen coherent beeld uit naar voren kwam. Het meest substantiële spoor werd in werkput 3 aangetroffen. Langs een 17^e-eeuwse muurfundering met mogelijke schoorsteenfundering, lag een plavuizenvloertje en haardfundering. Ten noorden van deze structuur werd een grote kuil met 17^e-eeuws materiaal gevonden. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de structuur noord-zuid georiënteerd was, met de gevel langs een voorloper van de Kortenhoeveneseweg. In hoeverre de weg meer naar het noorden lag dan de huidige (wat verondersteld kan worden), is met deze vondst echter niet zondermeer duidelijk geworden.

Ten westen van het monumentale pand heeft een slootje gelopen, dat, gezien het vondstmateriaal, 18^e- of zelfs 17^e-eeuws is. In de 19^e of 20^e eeuw is de sloot gedempt. De sloot zou dezelfde kunnen zijn als die op de minuutkaart, uit het begin van de 19^e eeuw.

Zoals gezegd dateert het merendeel van de bewoningssporen uit de 19^e eeuw of later. Nadat de Route Imperial werd aangelegd, in 1814, ontstond er bebouwing langs deze weg. Op de minuutkaart uit 1811-1832 zijn er nog maar twee panden zichtbaar, maar in de 200 jaar die hierop volgen, zal de bebouwingsdichtheid sterk toenemen.

Er is dus sprake van twee fasen: vóór de aanleg van de Route Imperial en ná de aanleg van de Route Imperial. Mogelijk is er in de bodemopbouw een tweetal ophogingslagen te zien, die corresponderen met deze twee bouwfases. Uit de velddocumentatie blijkt namelijk dat er op sporen die een 17e-/18e-eeuwse datering hebben gekregen, een ophogingslaag ligt die het spoornummer 1000 heeft gekregen. Dit is onder andere te zien aan S16 en S9. Ook bij het vrijleggen van S11-13 moest er donkergrijze klei verwijderd worden om de stenen zichtbaar te maken. In het vlak lag hier de tweede ophogingslaag, S1001. Beide ophogingspakketten verschillen niet veel in uiterlijk, de onderste is iets kleiiger, minder puinrijk en iets lichter van kleur. Met name in werkput 3 is uit de onderste ophogingslaag 17^e-eeuws materiaal verzameld.

De 17^e-eeuwse muur- en vloerresten zijn mogelijk een indicatie voor de mate waarin de bebouwing richting het zuiden is verschoven met de aanleg van de Straatweg in 1814.

In het noorden van het plangebied zijn in werkput 8 vergelijkbare activiteiten bestaande uit dempen en ophogen vastgesteld. Hier werd in de jaren 60 van de 20^e eeuw een sloot gedempt en het terrein opgehoogd – een gebruikelijke manier in Lexmond om de huizen droog te houden die tot op de dag van vandaag ingezet wordt.

Literatuur en kaarten

Hornikx, S., 2012: *Programma van Eisen Lexmond, Dorpshart (Kortenhoeveneseweg-A.M.v. Schuurmansplein), gemeente Zederik*, Den Bosch.

Hoven, E., 2014: *Archeologische begeleiding Lexmond Kortenhoeveneseweg, Synthegra rapport 130111*, Leusden.

Meulen, van der, J., 2003: *Goudse pijpenmakers en hun merken*, Gouda.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *NEN 5104 Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Spanjaard, G.W.D., 2011: *Archeologisch bureauonderzoek Kortenhoeveneseweg – A.M. v. Schuurmanplein te Lexmond in de gemeente Zederik*, rapportnummer 11045418.

Spanjaard, G.W.D., 2011a: *Archeologisch verkennend en karterend booronderzoek Kortenhoeveneseweg – A.M.v. Schuurmanplein te Lexmond in de gemeente Zederik*, rapportnummer 11075831.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2*. SIKB, Gouda.

Kaarten

Topografische Dienst, 1998: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000*. Emmen.